

1956 Macar Ayaklanması'nın Akis Dergisinde Yansımaları

Reflections of 1956 Hungarian Uprising in Akis Journal

Eren ÇETİN¹

Özet

23 Ekim 1956 tarihinde başlayan Macar ayaklanması, Soğuk Savaş Dönemi'nde Doğu bloğunda yaşanan en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Macar halkının kötü ekonomik koşullara, SSCB ve baskıcı komünist Macar hükümetine karşı özgürlük ve demokratik bir yönetim isteğiyle ayaklanması, SSCB'nin ayaklanmayı kanlı bir şekilde bastırmasına neden olmuştur. Macar ayaklanması ile aynı günlerde meydana gelen bir hadise de Süveyş krizi olmuştur. Devletler, Birleşmiş Milletler ve uluslararası kamuoyu Süveyş krizine odaklanmışken Macaristan'da meydana gelen olaylar Mısır'daki gelişmeler kadar gündemi meşgul etmemiştir. Akis dergisinde Macaristan'da meydana gelen olaylara geniş yer verilmiş; olaylar siyasi, ekonomik ve toplumsal açılardan ele alınarak değerlendirmelerde bulunulmuştur. Batı bloğunun ve dünya kamuoyunun Macar ayaklanmasına yaklaşımı, Akis'in perspektifinden Türk kamuoyuna aktarılmıştır. Bu çalışmanın ana konusu 1956 Macar ayaklanması'nın Akis dergisinde nasıl ele alındığıdır. Bu bağlamda ilk olarak Macar ayaklanması'nın arkasındaki tarihsel nedenlere değinilmiş ve 1956 yılına kadar Macaristan'da giderek etkisini arttıran komünist baskı rejimine ilişkin bilgiler verilmiştir. Akis dergisinin Macar ayaklanmasını ele alış şeklini daha iyi anlamak adına derginin yapısı ve izlediği yayın politikası açıklanmıştır. Akis'in Macar ayaklanmasına yaklaşımı ve olayları hem Macarlar hem Doğu bloğu hem de Batı bloğu perspektifinden nasıl değerlendirdiği incelenmiştir. Buna ek olarak, Macar ayaklanmasını Türk kamuoyuna sunuş şekli analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Macaristan, Akis, Macar Ayaklanması, Sovyetler Birliği

¹ Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Yüksek Lisans Öğrencisi, E-Posta: erenchetin41@gmail.com

Abstract

Hungarian uprising which started on October 23, 1956 was one of the most significant events in the Eastern Bloc during the Cold War period. The uprising of the Hungarian people against the USSR, oppressive communist Hungarian government and bad economic conditions with the desire to freedom and a democratic administration caused the bloody suppression of the uprising by the USSR. The Suez crisis was another event that occurred at the same days as the Hungarian uprising. While the states, United Nations and the international public opinion were focused on the Suez crisis, the events that took place in Hungary did not occupy the agenda as much as the events in Egypt. The events that took place in Hungary were given wide coverage in Akis journal and evaluated in terms of political, economic and social aspects. Approach of global public opinion and Western Bloc to the Hungarian uprising was conveyed to Turkish public opinion from the perspective of Akis. The main subject of this study is how the 1956 Hungarian uprising was handled in Akis journal. In this context, at first, historical reasons behind the Hungarian uprising were mentioned and information about communist oppression regime which has gradually increased its influence in Hungary until 1956 was given. In order to understand how Akis journal approached the Hungarian uprising, further details on the structure of the journal and its editorial policy were provided. The approach of Akis to the Hungarian uprising and evaluation of the incidents from the perspectives of Hungarians, the Eastern Bloc and the Western Bloc was explored. Furthermore, the way how the Hungarian uprising presented to the Turkish public was analysed.

Keywords: Hungary, Akis, Hungarian Uprising, Soviet Union

Stalin'in 5 Mart 1953 tarihinde ölümünün ardından yönetiminin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) Komünist Partisi liderleri tarafından sert bir şekilde eleştirilmesi ve Doğu bloğundaki kötü ekonomik durum, Sovyetler Birliği'nin uydu devletleri olan Doğu Almanya, Çekoslovakya, Polonya ve Macaristan'da Sovyet komünizmine karşı geniş kitlelerin tepkisini de beraberinde getirmiştir. 1956 yılının Ekim ayında Sovyetler Birliği'nin baskısına ve Sovyet güdümündeki Macar hükümetine tepki gösteren geniş halk kitleleri Budapeşte başta olmak üzere tüm Macaristan'da protestolara ve silahlı direnişlere başlamıştır. 23 Ekim 1956, Soğuk Savaş Dönemi'nin en önemli olaylarından biri olan Macar halk ayaklanmasının başlangıç tarihi olmuştur. Kızıl Ordu birlikleri ve Macar vatandaşları arasında yaşanan çatışmalar 4 Kasım 1956 günü sona ermiş ve Sovyetler Birliği Macaristan'daki silahlı kuvvetleriyle Macar halk ayaklanmasını kanlı bir biçimde bastırmıştır².

Macaristan'da vuku bulan olayların yanında aynı tarihlerde Orta Doğu'da meydana gelen Süveyş krizi, tüm dünyanın dikkatini çeken bir diğer Soğuk Savaş Dönemi hadisesi olmuştur. İngiltere, Fransa ve İsrail'in Mısır'a karşı başlattıkları askeri harekât Birleşmiş Milletlerin (BM) gündeminde öncelikli olarak yer almış, Macaristan hadiseleri Süveyş krizine nazaran geri planda kalan bir gündem maddesi olmuştur. İngiltere ve Fransa, Süveyş harekâtına odaklanmışken Amerika Birleşik Devletleri (ABD) de müttefiki İngiltere ve Fransa'ya karşı eleştirel bir yaklaşımda bulunmuştur. Macaristan ile ilgili görüşlerinde seviyeli bir yaklaşım izleyen dönemin ABD yönetimi, Macar halkının kendilerinden istediği desteği vermemiştir. Demokrasi ve hürriyet talebiyle eylemlerde bulunan Macar halkı, Batı bloğu tarafından hem olaylar süresince hem de olayların ardından yeterince desteklenmemiş, BM'nin pasif yaklaşımı sebebiyle de hayal kırıklığı yaşamıştır.

Türk halkı Macaristan'da yaşananları yakından takip etmiş, Türk basını Macaristan'daki gelişmeleri gün gün kamuoyuna aktarmıştır. Metin Toker'in sahibi ve başyazarı olduğu haftalık *Akis* dergisi, Macar ayaklanmasını ve Macaristan ile ilgili uluslararası konjonktürde meydana gelen gelişmeleri detaylı bir şekilde okuyucularına aktarmıştır. Macar ayaklanmasının ardındaki nedenler ve komünist bloktaki benzer ayaklanmalar, devletlerin Macar ayaklanmasına bakış açıları, Birleşmiş Milletlerde Macaristan'ı konu alan gelişmeler ve Macaristan'da ayaklanmanın öncesi ve sonrasında vuku bulan siyasi ve toplumsal gelişmeler *Akis*'te yer almıştır.

² Historigraph 2018.

Bu çalışmanın ana konusu 1956 Macar ayaklanmasının *Akis* dergisindeki yansımalarıdır. Çalışmanın ilk bölümünde Macaristan'ın II. Dünya Savaşı ve 1945 – 1949 yılları arasındaki durumuna ve 1949 – 1956 yılları arasında komünist blok içindeki siyasi tarihine genel olarak değinilecek, Macar ayaklanmasının ardındaki gerekçeler ve tarihsel süreç irdelenecektir. İkinci bölümde *Akis* dergisinin yapısı ve yayın politikası hakkında bilgi verildikten sonra derginin Türk basınındaki yeri belirtilecektir. Üçüncü bölümde ise *Akis* dergisinin 1956 Macar ayaklanmasını nasıl ele aldığı ve ayaklanma ile ilgili bilgilere yer verdiği Ekim 1956 – Mart 1957 arasındaki yayınları analiz edilerek aktarılacaktır. Çalışmanın sonuç bölümünde Macar ayaklanmasının *Akis* dergisi tarafından nasıl bir yaklaşımla ele alındığı ve Türk kamuoyuna olayların nasıl yansıtıldığı ile ilgili değerlendirmeler yapılacaktır.

HAZİRAN 1941 – EKİM 1956 ARASI MACARİSTAN'DAKİ SİYASİ OLAYLAR

Macaristan'ın siyasi tarihi 1949'dan itibaren SSCB siyasetindeki ve komünist bloktaki gelişmeler ile yakından ilişkilidir. Macaristan'da meydana gelen siyasi ve toplumsal olayların nedenleri arasında komünizm önemli bir faktördür. Macaristan'daki siyasi değişiklikler ve toplumsal hareketlerin nedenleri incelenirken komünist blokta meydana gelen olaylarla bağlantılar kurmak, olayları anlamak açısından faydalı olacaktır.

Macaristan'ın II. Dünya Savaşı'nda ve 1945 – 1949 Yılları Arasındaki Durumu

Kral Naibi Miklos Horthy tarafından yönetilen Macaristan Krallığı, Almanya ile ittifak yaparak mihver devletlerinin safında Haziran 1941'de II. Dünya Savaşı'na girmiştir. Macaristan'ın savaşta ağır kayıplar vermesini takiben Horthy hükümeti Rus işgalini önlemek amacıyla İngiltere ve ABD ile anlaşmaya çalışmıştır. Başarısız diplomatik girişimlerin ardından Almanya'nın durumdan haberdar olması üzerine Macaristan Almanlar tarafından işgal edilmiştir. Avrupa'da savaşın seyrinin değişmesi üzerine 1944 yılında Kızıl Ordu Almanya'ya doğru ilerlerken Macaristan'ı işgal etmiş ve Macaristan savaşın sonuna kadar Kızıl Ordu idaresinde kalmıştır³.

Savaşın ardından SSCB'nin etkisi altında olan Macaristan, 1989 yılına kadar Sovyet güdümünde bir siyasi hayata sahip olmuştur. 1945 ve 1946 yılları arasında ülke, birçok siyasi parti temsilcisinin yer aldığı bir koalisyon olan Yüksek Ulusal Konsey tarafından yönetilmiştir. Yüksek Ulusal Konseyin üyeleri arasında ülkenin önemli yöneticileri olacak olan Ernő Gerö,

³ Yılmaz, 1997: 7.

Matyas Rakosi, Ferenc Nagy ve Laszlo Rajk yer almıştır. Koalisyon hükümeti, Macar Komünist Partisi (MKP), liberal Küçük Emlak Sahipleri Partisi (KESP), Ulusal Köylü Partisi (UKP) ve Macar Sosyal Demokrat Partisinin (MSDP) temsilcileri tarafından biçimsel olarak demokratik bir hükümet şeklinde ortaya çıkmıştır. Koalisyon, toprak reformu ve kamulaştırmanın yanında liberal ve demokratik bir program izlemeyi planlamıştır⁴. Mart 1945'te tüm büyük malikâneler kamulaştırılmış, bankalara ve büyük sermaye sahiplerine ait topraklara da devlet tarafından el konulmuştur. Kamulaştırılan toprakların %60'ı, toprak işçilerine ve az toprak sahibi olan köylülere dağıtılmıştır⁵.

Kasım 1945'te yapılan Macaristan genel seçimlerinde Macar Komünist Partisinin yaklaşık %17 oy alırken Küçük Emlak Sahipleri Partisinin %57 oy alması, Macar halkının komünizme eğilim derecesini gösteren önemli bir gelişme olmuştur. Macar Komünist Partisinin düşük oranda oy alması SSCB'nin Macaristan siyasetine baskı ve müdahalelerini beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda Küçük Emlak Sahipleri Partisinin oy çoğunluğuna sahip olmasına rağmen KESP, MSDP ve MKP'den oluşan bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bu dönemde içişleri bakanlığının yönetiminde bulunan MKP, Macar polis teşkilatına Sovyet yanlısı polislerin yerleştirilmesi için faaliyet göstermiştir. Macar hükümetindeki Sovyet yanlılarının organizasyonu ile Allamvedelmi Hatóság (AVH), Macar gizli polis teşkilatı, Şubat 1945'te kurulmuş ve ülkede komünizm aleyhindeki tüm faaliyetlere karşı sert reaksiyon ve baskı politikaları uygulanmasında komünistler tarafından etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Diğer devlet kurumlarına da komünizm ideolojisini benimseyen devlet yetkililerinin atanmasıyla Macaristan siyaseti ve devlet kurumlarında komünizm yanlısı kişilerin sayısı giderek artmıştır. Macaristan'ın yönetiminde Macar Komünist Partisinin giderek güçlenmesi sonucunda Macaristan'ın Sovyetler Birliği'nin uydu devleti halini alma süreci hızlanmıştır⁶.

1946 yılında Macaristan'da krallık rejimi sona erdirilerek cumhuriyet rejimine geçilmiş ve devletin yeni resmi adı Macaristan Cumhuriyeti olmuştur. 25 Şubat 1947 tarihinde KESP Genel Sekreteri Bela Kovacs'ın vatan hainliği ile suçlanarak tutuklanması üzerine Macaristan'da komünizme muhalif partilerin tasfiye süreci başlamıştır⁷. KESP Başkanı ve Başbakan Ferenc Nagy ise 1947'de siyasi baskılar sonucu istifa etmiş ve başbakanlığa Zoltán Tildy getirilmiştir. Tildy, Macar hükümetinin başında uzun süre görevini sürdürememiş, Temmuz 1948'de ailesinin yolsuzluk yaptığı iddiasıyla istifaya zorlanmıştır ve Mayıs 1956'ya

⁴ Yılmaz, 1997: 7-8.

⁵ Bekcan, 2019: 17; Trory, 2015: 46.

⁶ Uslu, 2008: 132-133.

⁷ Armaoğlu, 2020: 330.

kadar ev hapsine alınmıştır⁸. KESP'in üst düzey yöneticilerinin hükümetten çeşitli sebeplerle uzaklaştırılması veya istifa etmelerinin ardından oluşan boşluklara SSCB Politbürosu ile yakın ilişkilere sahip olan (Stalinist) MKP üyeleri getirilmiş ve ülkedeki Sovyetler Birliği etkisi giderek artmıştır. Haziran 1948'de MKP ve MSDP birleşerek Macar İşçi Partisi (MİP) adı altında Sovyet yanlısı politikalarına devam etmişlerdir. Tildy'nin iktidardan çekilmesiyle birlikte Macar hükümetinin kontrolü tamamen Stalin yanlısı MİP'e geçmiş ve Istvan Dobi başbakanlık görevine gelmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ardından Macar hükümetinde başbakan yardımcılığı görevlerinde bulunan Matyas Rakosi, Haziran 1948 itibarıyla MİP genel sekreterliğini üstlenmiş ve Sovyetlere en yakın isim olarak Macaristan'ın Sovyetler Birliği Politbürosunun önerileri doğrultusunda yönetilmesine katkı sağlamıştır. İçişleri bakanlığından başlayarak devletin tüm bakanlıklarının kontrolünü ele geçiren MİP, Stalin'in politikalarıyla paralel bir siyaset yürütmüştür⁹.

Ağustos 1949 – Ekim 1956 Arası Macaristan Siyasi Tarihi

Macaristan, Ağustos 1949'da kabul edilen meclis kararıyla iktidarın çalışan halka ait olduğu işçi ve köylülerin bir devleti olarak tanımlanmıştır ve Macaristan Cumhuriyeti, 1989'a kadar resmi olarak kullanılacak olan Macaristan Halk Cumhuriyeti adını almıştır¹⁰.

Macaristan siyasetinde Sovyetler Birliği'nin etkisi gün geçtikçe artarken Şubat 1947'de imzalanan Paris Barış Antlaşması sonucunda Macaristan'ın II. Dünya Savaşı öncesi, Trianon Antlaşması, sınırlarına geri çekilmesi ve SSCB, Yugoslavya ve Çekoslovakya'ya savaş tazminatı ödemesi hükmüne bağlanmıştır. Paris Barış Antlaşması uyarınca Macaristan'da bulunan Sovyet birlikleri ülkeden çekilmişlerdir¹¹.

SSCB, Truman Doktrini ve Marshall Planı'na reaksiyon olarak uydu ülkelerle arasındaki bağları kuvvetlendirmek ve komünist devletlerin arasındaki faaliyetleri tek bir çatı altında birleştirmek amacıyla Komünist ve İşçi Partileri Enformasyon Bürosunu (COMINFORM) kurmuştur. Macaristan, COMINFORM'a Ekim 1947'de katılarak emperyalizme karşı mücadele etmeyi ve dünyayı kapsayacak olan tek bir Sovyet

⁸ Zoltan Tildy, 2020.

⁹ Bekcan, 2019: 17.

¹⁰ Bekcan, 2019: 17.

¹¹ Bekcan, 2019: 16.

Cumhuriyeti'nde yer almayı taahhüt etmiş ve imzasıyla birlikte Doğu bloğunda yer aldığını resmen deklare etmiştir¹².

1952 yılında başbakanlık görevine gelen Rakosi, Macar hükümetini daha baskıcı ve koyu Stalinist bir yapıya taşımıştır. Görev süresince Sovyetler Birliği'nin desteklediği ağır sanayi üretimine ağırlık verilmiş, tüketim mallarının üretiminde kısıtlamalara gidilmiştir¹³.

5 Mart 1953'te Stalin'in ölümü Soğuk Savaş'ın kırılma anlarından biri olmuştur. SSCB yönetimi tarafından yayınlanan 6 Mart 1953 tarihli bildiriyle “Kolektif Liderlik” ile toplu şekilde yönetim esas kılınmıştır. Bildiri ile birlikte SSCB Komünist Partisi Genel Sekreterliğine Nikita Kruşçev, Başbakanlığa Georgi Malenkov, Başbakan Yardımcılığına da Nikolay Bulganin atanmıştır. Sovyetler Birliği'nde göreve gelen yeni liderler yeni bir yönetim anlayışı benimserken Stalin'in ölümü komünist uydu devletlerin halklarında da etkisini göstermiştir.

1 Haziran 1953'te Çekoslovakya'nın Pilsen kentinde kötü ekonominin sebep olduğu düşük ücretler ve geçim sıkıntısı işçilerin ayaklanmalarına neden olmuştur. Aynı ekonomik nedenler ve komünist rejimin baskıları, Doğu Berlin'de de bir ayaklanmaya sebep olmuş ve 16 Haziran'da çalışma şartlarının hafifletilmesi, ücretlerin yükseltilmesi ve demokratik bir seçimin yapılması protestocuların istekleri arasında yer almıştır. Doğu Berlin ayaklanması Sovyet askerleri tarafından bastırılmış ve halkın istekleri dikkate alınmamıştır¹⁴. Tüm bu protestolar, halkın aynı sıkıntıları paylaştığı bir diğer uydu devlet olan Macaristan'da da tesirini göstermiş ve Haziran 1953 sonlarında bazı fabrikalardaki işçiler ayaklanmıştır. Üç komünist uydu devlette de aynı gelişmelerin yaşanması, Sovyetler Birliği yönetiminde bir müdahalede bulunulması gerektiği düşüncesini oluşturmuştur. Macaristan Başbakanı Rakosi ile Moskova'da yapılan görüşmelerin ertesinde Rakosi 28 Haziran'da başbakanlıktan istifa etmiş ve yerine daha ılımlı İmre Nagy atanmıştır. Bu tarihten sonra Rakosi sadece Macar İşçi Partisi Genel Sekreteri olarak görev yapmıştır¹⁵.

Başbakanlık görevine getirilen İmre Nagy sosyalist olmasına rağmen Macaristan'ın refahı için katı komünist ekonomi politikasının hafifletilmesi yönünde kararları uygulamaya koymuştur. Nagy hükümeti tarafından köylülere toprak mülkiyeti tanınmış, üretimde ağır

¹² Armaoğlu, 2020: 332-333.

¹³ Bekcan, 2019: 18.

¹⁴ Armaoğlu, 2020: 355-356.

¹⁵ Armaoğlu, 2020: 362.

sanayi mallarının payı azaltılarak tüketim mallarının üretimine ağırlık verilmiş, dini uygulamalar yumuşatılmış, af sonucu siyasi tutukluların serbest bırakılması onaylanmış ve tarımsal üretimin artırılması yönünde politikalar izlenmiştir¹⁶. Temmuz 1954'te ilan edilen af sonucunda Rakosi döneminde Titoizm yanlısı olması sebebiyle hapse atılan politikacı Janos Kadar serbest bırakılan mahkûmlar arasındadır¹⁷. Sovyetler Birliği'nin Tito ile ilişkileri düzeltme politikası izlemesi üzerine Nagy hükümeti döneminde Yugoslavya ile diplomatik ilişkiler yeniden tesis edilmiştir. Ayrıca sert komünizm baskısının uygulama aracı olan AVH gizli polis teşkilatının başkanı ve yardımcıları tutuklanarak yargılanmışlardır¹⁸. Nagy Ocak 1956'da "Bazı Güncel Konular" başlıklı yazısında çok partili bir sistemin kurulmasını hedeflediğini belirtmiş ve "Uluslararası İlişkilerin Beş Temel Prensipleri" başlıklı yazısında da blok siyasetinin ortadan kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir¹⁹.

İmre Nagy'nin izlediği politikalar, Sovyetler Birliği tarafından desteklenmemiş, Moskova'da 8 Ocak 1955'te Sovyetler Birliği ve Macaristan yöneticileri arasında gerçekleştirilen toplantı sonucunda Nagy'nin politikaları Sovyet yöneticileri tarafından eleştirilmiştir. Toplantıda Macar hükümetinin izlediği politikalar ve reformist eylemler onaylanmamış ve bu politikaların sosyalizme zarar verdiği belirtilmiştir²⁰. Nisan 1955'te Nagy'nin istifası sonucunda yerine Andras Hegedüs getirilmiştir. Nagy, reformist idealleri nedeniyle Ekim ayında partiden de ihraç edilmiştir. MİP Genel Sekreteri Rakosi ve Başbakan Hegedüs'ün, eski komünist baskı ve ekonomi politikalarına geri dönüşü, Macaristan'ın aydın ve entelektüelleri tarafından hoşnutsuzlukla karşılanmıştır. 1955 yılında kurulan Petöfi Kulübü, Macar öğrenci, entelektüel ve yazarları tarafından komünizme karşı kurulan ve Macar ayaklanmasında önemli rol oynayacak bir topluluk olmuştur²¹.

Sovyetler Birliği Komünist Partisinin 14-25 Şubat 1956 tarihleri arasında gerçekleşen 20. Kongresi, uydu devletlerdeki ayaklanmaların ortaya çıkışındaki önemli etkenlerden biri olmuştur. 20. Kongrenin 25 Şubat'ta yapılan gizli oturumunda Genel Parti Sekreteri Kruşçev, Stalin'e karşı ağır eleştiriler yöneltmiştir. Stalin döneminde izlenen baskı

¹⁶ Armaoğlu, 2020: 362.

¹⁷ Çalık, 2013: 21.

¹⁸ Bekcan, 2019: 17-18.

¹⁹ Bekcan, 2019: 20.

²⁰ Çalık, 2013: 21-22.

²¹ Bekcan, 2019: 18.

politikasının ülkeye zarar verdiğini belirterek Stalin'in bir "kişisel diktatör" olduğunu ve "kişilik kültü" yarattığını ifade etmiştir²².

20. Kongrede "Barış İçinde Bir Arada Yaşama" prensibi çerçevesinde Sovyetler Birliği'nin tüm devletlerin toprak bütünlüğü ve egemenliğine karşı saygı göstereceği, devletlerin iç işlerine karışmayacağı, barış içinde bir arada yaşama ve saldırmazlık gibi ilkeler kabul edilmiştir²³. Kongre sürecinde Kruşçev, Yugoslavya'nın COMINFORM'dan çıkarılmasının Stalin'in hatası olduğunu söylemiş ve sosyalizme ulaşmanın farklı yollarının da olabileceğini belirtmiştir²⁴. 20. Kongrenin ardından yaşanan bir diğer gelişmeyle Sovyetler Birliği ve Yugoslavya arasındaki ilişkilerin normalleştirilme çabaları ve Stalin dönemi liderlerinin tasfiyesi için 17 Nisan 1956'da COMINFORM dağıtılmıştır²⁵.

20. Kongrede alınan kararlar ve Kruşçev'in Stalin dönemi komünist yönetim ve uygulamalarını sert bir şekilde eleştirmesi, uydu devletlerdeki Sovyetler Birliği otoritesi ve prestijinin zayıflamasına neden olmuştur. Macaristan ve Polonya'da Stalin dönemi hükümet liderlerinin iktidarda bulunmaları, Leh ve Macar halklarının Sovyet liderleri tarafından açıkça kabul edilen baskı rejimine karşı giderek artan tepkilerini de beraberinde getirmiştir. Stalin'in "kişilik kültü"nü yıkılmasıyla beraber yeni Sovyet hükümetinin "Kolektif Liderlik" anlayışını komünist yönetimine taşıması Macaristan ve Polonya'da hem siyasi hem de toplumsal çevreleri baskıcı Stalin yanlısı liderler olan Rakosi ve Polonya Birleşik İşçi Partisi (PBİP) Genel Sekreteri Boleslaw Bierut'a karşı harekete geçirmiştir. Tito'ya karşı yapılanların Stalin'in hatası olarak değerlendirilmesi ve sosyalizme giden yolun çeşitlilik gösterebileceğinin ilan edilmesi, uydu devletlerin kendi yönetimlerinde kendi prensiplerini izleyebilecekleri ve Sovyet politikalarından farklı politikalar uygulayabilecekleri izlenimini doğurmuştur²⁶. Uydu devletlerdeki Sovyet yanlısı liderler bu durumu kendi iktidarlarını güçlendirmek için kullanmak isterken, toplum ise komünist baskı sisteminin kaldırılması ve Sovyetler Birliği'nden bağımsız bir devlet olarak yaşama arzusuna kapılmıştır. Alım gücünün düşük olması ve ekonominin giderek kötüleşmesi, uydu devletlerin halklarında memnuniyetsizlik yaratırken Stalin dönemi yöneticilerine karşı direk olarak Sovyetler Birliği'nin en üst makamından eleştirilerin gelmesi, geniş çaplı halk ayaklanmalarının başlamasına neden olmuştur.

²² Kip, 2016: 47.

²³ Armaoğlu, 2020: 357.

²⁴ Armaoğlu, 2020: 356-358.

²⁵ Kip, 2016: 48.

²⁶ Bekcan, 2019: 17-18.

Polonya'da 20. Kongrenin ardından başlayan değişim rüzgârı, bir “milli komünizm” oluşumu yönünde ilerlemiş ve 23 Haziran 1956'da Poznan'da ayaklanmalar başlamıştır. Ayaklanmalar kötü ekonomik koşullar nedeniyle çıkmışsa da ilerleyen günlerde halkın istekleri Sovyet silahlı kuvvetlerinin ülkeden çekilmesi, adalet ve hürriyet olarak kendini göstermiştir²⁷. Ayaklanmanın güvenlik güçleri tarafından bastırılmasının ardından Polonya'da komünizmde bir yumuşama ve liberalleşme süreci başlamıştır. Bu doğrultuda 20 Ekim 1956'da, 1948'de PBİP'den ihraç edilen Wladyslaw Gomulka genel sekreter olarak yeniden partisinin başına geçmiştir. Gomulka'nın iktidara gelmesi ise 20 Ekim'de PBİP Merkez Komitesi ve Kruşçev'in başında bulunduğu SSCB heyeti tarafından ortak bir uzlaşya varılması sonucunda gerçekleşmiştir. Uzlaşmaya göre Gomulka'nın genel sekreterliğe getirilmesi, Katolik Kilisesinin faaliyetlerine müsaade edilmesi ve üniversitelerin açılması gibi demokratizasyon hareketlerine karşılık Polonya, Varşova Paktı üyesi olarak kalacak, Polonya'da sosyalist rejim hükümette bulunacak ve Sovyetler Birliği de Polonya'nın iç işlerine karışmayacaktır. 20 Ekim'de yapılan anlaşma çerçevesinde Sovyet heyetinin Polonya'dan ayrılmasıyla birlikte Polonya'da özgün bir modelle sosyalizmin devam edeceği, Lehlerin Ruslara karşı zaferi olarak yankı bulmuştur. Gomulka, Polonya'nın SSCB ile eşitlik esasında ilişkiler geliştirileceğini ve Polonya'nın bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdüreceğini deklare etmiştir²⁸.

Haziran 1956'da komşu ülke Polonya'da Stalin yanlısı hükümete karşı başlayan ayaklanmalar, Macaristan halkı tarafından yakından takip edilmiştir. 1953'te Macaristan, Çekoslovakya ve Doğu Berlin'de başlayan ayaklanmaların kuvvetle bastırılmasının ardından üç yıl sonra Polonya'da meydana gelen ayaklanmalar, Sovyet yöneticilerinde uydu devletlerin kontrolünün kaybedilebileceği endişesine neden olmuştur. Bu sebeple SSCB uydu devletlerin hükümetlerinde değişiklikler yapılarak komünist uygulamalarda yumuşamaya gidilerek istikrarın sağlanacağını düşünmüştür. Bu doğrultuda 18 Temmuz 1956'da Rakosi MİP Genel Sekreterliğinden istifa etmiş ve yerine Rakosi'nin yakın çalışma arkadaşı olan Erno Gerö getirilmiştir. 1954'te af ile hapisten çıkarılan Stalin karşıtı Janos Kadar, Gerö'nün yardımcısı olarak görevlendirilmiştir. 20 Ekim'de Gomulka'nın Polonya'nın milli bir sosyalizm politikası izleneceğini ve SSCB ile eşitlik çerçevesinde hareket edileceğini açıklanması, Macar halkının da aynı talepleri dile getirmesinin önünü açmıştır.

²⁷ Armaoğlu, 2020: 359-360.

²⁸ Armaoğlu, 2020: 361.

AKİS DERGİSİ

1956 Macar ayaklanmasının *Akis* dergisindeki yansımalarına değinmeden önce derginin yayın politikası ve oluşumu hakkında temel bilgiler vermek derginin konuyu ele alışıııı irdelemek açısından faydalı olacaktır.

Akis dergisi 15 Mayıs 1954'te yayın hayatına başlayıp 31 Aralık 1967'de yayınlara son veren günümüz Türkçesinde “yankı” anlamına gelen haftalık bir siyaset dergisidir. Dergide “Yurtta Olup Bitenler”, “Dünyada Olup Bitenler”, “Kadın” ana başlıkları altında gündemle ilgili konular işlenmiştir. Derginin sahibi ve başyazarı Metin Toker'di. Metin Toker, İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi Bölümünden mezun olmuş ve *Akis* dergisini yayınlamadan önce Cumhuriyet gazetesinde çalışmıştır. *Akis* dergisini kurmasının ardından 1955'te İsmet İnönü'nün kızı Özden İnönü ile evlenmiştir. İsmet İnönü'nün kızı ile evli olması, *Akis'in* Cumhuriyet Halk Partisine (CHP) yakın bir yayın kuruluşu olduğu izlenimi vermiştir fakat derginin yayınları incelendiğinde partiler üstü tarafsız bir yayın politikası izlediği görülmektedir²⁹.

Derginin yazarları arasında Türk siyasetinde önemli görevlerde bulunan kişiler yer almıştır. Ulus gazetesinde yazarlık yapmış olan Yusuf Ziya Ademhan, Mayıs 1955'te *Akis'in* yazı işleri müdürü olarak göreve başlamış, Demokrat Parti (DP) iktidarına muhalif yazıları sebebiyle 1958 yılında hapis cezası almıştır³⁰. Ulus gazetesinde çalışan ve 1961 Anayasası'nı hazırlayanlar arasında olacak olan Doğan Avcıoğlu *Akis'te* yazılar yazmıştır. Tansu Çiller döneminde dışişleri bakanlığı yapacak olan Mümtaz Soysal da *Akis* dergisinde yazı yazmış olan isimler arasındadır. Ayrıca 1954'te dönemin Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu'nun “Türk – Amerikan Dostluğu” isimli yazısı *Akis* dergisinde yayınlanmıştır. Zorlu'nun yanı sıra Demokrat Partiye ve hükümete mensup birçok isim *Akis'in* ricası üzerine dergiye yazı göndermişlerdir³¹. Bu durum derginin tarafsız bir yayın politikası izlediğini göstermektedir.

Akis'in yayınlara başladığı 1954'ten 1955'e kadar olan dönemde hem Türkiye'de dış politikanın iktidar ve muhalefet tarafından tek seslilikle yürütülmesi (partiler üstü bir dış politika benimsenmesi) hem de ülke genelinin komünizm karşıtı ve Batı yanlısı tutumu, dergide yer alan yazıların Batı yanlısı ve iktidarla paralel bir üslup ile yazılmasını beraberinde getirmiştir. Zaman zaman muhalefetin görüşlerine ve eylemlerine yönelik eleştirilere de yer

²⁹ Matıç, 2017: 666.

³⁰ Yusuf Ziya Ademhan

³¹ *Akis*, 10 Temmuz 1954, 3.

verilmiştir. ABD ile ikili ilişkiler, SSCB'ye karşı tutumlar, Orta Doğu ve Kıbrıs ile ilgili hükümete yakın görüşler ve Bağdat Paktı ile ilgili görüşlerde Demokrat Parti iktidarının dış politikasını destekleyici Batı eksenli ifadeler kaleme alınmıştır³².

1955'ten itibaren DP iktidarının basına yönelik baskılarını artırması ve uygulanan sansürlerden *Akis* dergisi de etkilenmiş ve iktidara karşı daha muhalif ve eleştirel bir yaklaşım sergilenmiştir. Ayrıca 1954'ten itibaren Basından Sorumlu Devlet Bakanı Mükerrerem Sarol'un istifasına yönelik yayınlar, *Akis'in* muhalif tutumunun giderek güçlenmesinde etkili olmuştur. *Akis*, Sarol'un sahibi olduğu Türk Sesi gazetesine birçok devlet kurumu ve ilkokulun abone yapılmasını sert bir şekilde eleştirmiş ve millete hesap verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Türk Sesi gazetesine abone yapılan devlet kurumlarındaki fotoğraflar, *Akis'in* 13 Kasım 1954 tarihli sayısında yer almıştır³³. Sarol, *Akis'in* bu eylemine karşılık Metin Toker'e dava açmış ve tüm bu olaylar DP hükümetine karşı tepkilerin doğmasına ve *Akis'in* tirajının önemli ölçüde artmasına neden olmuştur. Dava sonucunda 1957 yılında Toker, 7 ay 23 günlük hapis ve 7,777 liralık ağır para cezasına çarptırılmıştır³⁴.

Toker ve Sarol arasındaki dava nedeniyle ilginç bir olay yaşanmıştır. CHP, Toker'e dava sebebiyle hapis cezası almaması için 1957 seçimlerinden önce milletvekilliği teklif etmiş, Toker ise dokunulmazlık için milletvekilliği teklifini geri çevirmiştir. Gazeteci olarak çalışmaya devam etmek isteyen Toker'in yerine Bülent Ecevit adaylığa alınmıştır³⁵. Toker'in bu kararı sonucunda Türk siyasetine önemli katkılarda bulunacak bir ismin siyaset hayatı başlamıştır.

Toker hapiste olduğu dönemde bile *Akis* dergisi muhalif bir şekilde yazılarını yayınlamaya devam etmiş, dergi Türk kamuoyun tarafından ilgiyle takip edilmiştir. 27 Mayıs Darbesi nedeniyle de dergi kapatılmış, askeri yönetimin izni doğrultusunda üç gün sonra tekrardan yayınlanmaya başlamıştır³⁶.

Akis 1954'ten itibaren dünyadaki tüm gelişmeleri Soğuk Savaş'ın iki kutuplu güç dengesi içinde değerlendirmiş, olayları eleştirel bir bakış açısıyla Batı yanlısı olarak yorumlamıştır. 1956 Macar ayaklanması *Akis* dergisinin dikkatini yoğunlaştırdığı bir olay olmuş ve birçok sayfasında ilgili olaylar çeşitli açılardan ele alınmıştır.

³² Matıç, 2017: 667.

³³ *Akis*, 13 Kasım 1954, 7.

³⁴ Çelebi, 2017: 99-100.

³⁵ Dündar, 2003.

³⁶ Önder, 2014: 289.

1956 MACAR AYAKLANMASI VE AKİS DERGİSİ

Ekim ayında Macaristan'da meydana gelen olaylar ilk olarak 20 Ekim 1956 tarihli *Akis* dergisinde yer almıştır. Bu tarihten itibaren her hafta Macaristan'da meydana gelen olaylara ve dünyada nasıl bir tesir bıraktığına detaylıca yer verilmiştir. Türk basını olayları yakından takip etmiş; Hürriyet, Cumhuriyet, Zafer ve Ulus gazeteleri 20 Ekim – 30 Kasım tarihleri arasında Macaristan ile ilgili toplam 155 haber yayınlamıştır. Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri Macar ayaklanmasını her gün okuyucularıyla paylaşmıştır³⁷.

Akis dergisi olaylarla ilgili bilgi vermenin yanı sıra Sovyetlerin uydu devletlerinden birinde yaşanan özgürlük hareketini ideolojik ve toplumsal açıdan ele alarak Batı yanlısı eleştirel bir tutum sergilemiştir. Çalışmanın bu bölümünde 23 Ekim 1956'da başlayan Macar ayaklanması ve sonrasındaki süreçte yaşananlar belirtilecek, ayaklanmanın *Akis* dergisi tarafından Türk kamuoyuna nasıl aktarıldığı üzerinde durulacaktır.

Akis'in 20 Ekim 1956 tarihli sayısında Stalin'in ölümünün ardından “Demir Perde” arkasındaki uydu devletlerinde hareketlenmeler olduğuna değinilmiştir. Doğu Almanya, Polonya ve Çekoslovakya'dan ziyade hareketlenmelerden en önemli olanının Macaristan'da başladığı ifade edilmiştir. Entelektüel, yazar ve öğrenci kesiminin İmre Nagy'i yeniden iktidarda görme taleplerinin seslendirildiği, bunun sebebinin ideolojik ve politik olduğu kadar ekonomiden de kaynaklandığı, Macaristan'da 1955'te Nagy iktidardan ayrıldıktan sonra ekonominin düzelmediği ve halkın hoşnutsuzluğunun arttığı belirtilmiştir³⁸.

20 Ekim'de Gomulka'nın liderliğinde Polonya'nın milliyetçi taleplerinin Sovyet liderleri tarafından kabul edilmesi Macaristan'da da bir umut dalgası yaratmıştır. 23 Ekim 1956 gününün sabahı Budapeşte'de üniversite öğrencileri “16 Nokta” isimli deklarasyonla taleplerini belirtmişlerdir. Bu talepler arasında; bütün Sovyet birliklerinin 1947 Paris Barış Antlaşması hükümleri uyarınca Macaristan'dan çekilmesi, gizli oy prensibiyle özgür seçimlerin yapılması, İmre Nagy'nin liderliğinde yeni bir hükümetin kurulması, Rakosi'nin yargılanması için Macaristan'a iade edilmesi, Macar vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayacak bir ekonomik sistemin kurulması, devletin ticaret verilerinin şeffaf olarak kamuoyuna açıklanması, fikir ve ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün sağlanması, masum vatandaşların

³⁷ Yağcı Aksel, 2014: 99.

³⁸ *Akis*, 20 Ekim 1956, 24.

serbest bırakılması ve tüm siyasi ve ekonomik davaların bağımsız mahkemeler tarafından incelenmesi gibi maddeler yer almaktadır³⁹.

Demokratik hak talepleri kısa süre içerisinde toplumun tüm kesimlerinde taraftar bulmuş, akşamüzeri mesai saatinin bitimiyle birlikte işçiler de öğrenci ve entelektüellerin başlattığı protestolara katılmışlardır. Budapeşte sokaklarında göstericilerin sayısı iki yüz bin civarına ulaşmıştır⁴⁰. Ayaklanmalar diğer şehirlere de yayılmış; Debrecek, Győr ve Miskolc gibi şehirlerde de halk özgürlük istemiyle sokaklara dökülmüştür. 16 Nokta'da yer alan Stalin heykelinin kaldırılması talebini göstericiler kendileri yerine getirmiş ve akşam saatlerinde yıktıkları Stalin heykelinin baş bölümünü Budapeşte sokaklarında gezdirmişlerdir. Protestocular Macaristan Halk Cumhuriyeti bayrağının ortasında bulunan çekiç, kıızıl yıldız ve buğday amblemini yırtmış; komünizm ve Rus aleyhtarı sloganlar atmışlardır. Macaristan'daki durum hakkında bilgilenen Sovyetler Birliği hükümeti acil bir oturumla gece yarısı toplanmış ve Erno Gerö yerine İmre Nagy'nin başbakanlığa getirilerek Macaristan'daki atmosferin yumuşatılması kararı alınmıştır. Ayrıca oturumda Kıızıl Ordu'nun Budapeşte'ye girerek olayları bastırması da kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Kıızıl Ordu gece saatlerinde Budapeşte operasyonuna başlamıştır⁴¹.

24 Ekim günü Nagy, başbakan olarak atanmasının ardından yaptığı konuşmayla bir milli Macar sosyalizmine döneceği ve demokratik reformların yapılacağı güvencesiyle halka ateşkes çağrısı yapmıştır. Göstericiler Nagy'nin açıklamalarından tatmin olmamış ve Kıızıl Ordu'ya karşı çatışmalara devam etmiştir. Göstericilere müdahale etmesi için görevlendirilen Albay Pal Maleter, göstericilerin safına katılarak Sovyet ordusuna karşı mücadele etmiş ve halka mühimmat yardımında bulunmuştur. Gün içinde Budapeşte'ye takviye edilen Sovyet zırhlıları ve piyade birlikleri ayaklanmanın bastırılmasında etkili olamamıştır⁴².

25 Ekim'de protestolar, grevler ve çatışmalar tüm Macaristan'a yayılmış ve Budapeşte'deki ayaklanma Macaristan ayaklanmasına dönüşmüştür. Olayların yatıştırılması için Erno Gerö'nün MİP Genel Sekreterliğinden alınarak yerine Janos Kadar'ın getirilmesi

³⁹ The 1956 Hungarian Revolution: 16 points.

⁴⁰ Armaoğlu, 2020: 363.

⁴¹ Historigraph 2018.

⁴² Historigraph 2018.

herhangi bir sonuç vermemiştir. 26 Ekim'de de çatışmalar devam etmiş, Macar halkı ve Kızıl Ordu karşılıklı kayıplar vermiştir⁴³.

Akis dergisinin 27 Ekim 1956 sayısında; son dönemde uydu devletlerde meydana gelen olaylarda halkların Yugoslavya'yı örnek aldıkları, “Sovyetler Birliği'nin yerini Yugoslavya'ya kaptıracağı” yorumu yapılmış, durum “Tito'nun bir zaferi” olarak değerlendirilmiştir⁴⁴. Macaristan'da 23 Ekim ve 27 Ekim arasında yaşananlara bu sayıda yer verilmemiş, olaylara çok yüzeysel bir şekilde tüm uydu devletlerin durumu çerçevesinde değinilmiştir.

ABD, 27 Ekim'de Macaristan'da meydana gelen gelişmeleri “yabancı askerleri kuvvetlerin hareketinin yarattığı durum” olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine (BMGK) taşımış fakat BMGK'dan 4 Kasım'a kadar herhangi bir karar çıkmamıştır⁴⁵.

27 Ekim günü İmre Nagy yeni kabinesini kamuoyuna duyurmuştur. Albaylıktan generalliğe terfi eden Pal Maleter, Nagy'nin yeni hükümetinde savunma bakanlığı görevine getirilmiştir. Aynı gün yapılan açıklamayla siyasi partilerin faaliyetlerine yeniden izin verilmiş, yeni kurulan hükümete Ulusal Köylü Partisi ve KESP'ten de katılım sağlanmıştır⁴⁶. Sovyetler Birliği elçileri Anastas Mikoyan ve Mikhail Suslov ile Budapeşte'de ateşkes görüşmeleri yapılmış, AVH'nin kapatılması kararlaştırılmıştır. Görüşmelerin ardından 28 Ekim'de ateşkes ilan edilmiştir⁴⁷.

30 Ekim'de Sovyetler Birliği Macaristan'daki durum üzerine önemli bir deklarasyon yayınlamıştır. Yayımlanan deklarasyonda Kızıl Ordu'nun Varşova Paktı yükümlülükleri gereği Macaristan'da bulunduğu, Macaristan'daki ayaklanmanın eski mülkiyet ve kapitalist düzeni yeniden kurmak için düzenlendiği belirtilmiştir. Sosyalist devletlerin sadece birbirlerinin iç işlerine karşın; eşitlik, toprak bütünlüğüne, egemenliğe ve bağımsızlığa saygı çerçevesinde karşılıklı ilişkiler kurabilecekleri ifade edilmiştir. Varşova Paktı üye devletlerinden biri veya daha fazlasının askeri birliklerinin diğer bir üye devletin topraklarında konumlandırılmasının, ittifaka üye devletlerin uzlaşısı ve askerlerin konumlandırılacağı üye devletin rızasıyla yapılabileceği karara bağlanmıştır. Varşova Paktı hükümleri çerçevesinde sosyalist ülkelerin güvenliklerinin sağlanması amacıyla

⁴³ Historigraph 2018.

⁴⁴ *Akis*, 27 Ekim 1956, 18-19.

⁴⁵ Kissinger, 2018: 537.

⁴⁶ Armaoğlu, 2020: 363.

⁴⁷ Historigraph 2018.

Macaristan'daki askeri birliklerin konumlanmasının üye ülkelerle müzakere edileceği ilan edilmiştir. Macar hükümetinin gerekli görmesi halinde Sovyet birliklerinin Budapeşte'den çekileceğine de yer verilmiştir⁴⁸.

Sovyetler Birliği, 30 Ekim 1956 deklarasyonunun hükümlerine aykırı olarak 31 Ekim'de Budapeşte'yi zırlı birliklerle ablukaya almıştır. Aynı günde Janos Kadar, Macar Sosyalist İşçi Partisini kurmuş ve ertesi gün Moskova'ya gitmiştir. Kadar, Moskova'da bulunurken Başbakan Nagy, Sovyetler Birliği'nin 30 Ekim deklarasyonunu ihlal ettiğini belirtmiş ve Macaristan'ın Varşova Paktı'ndan çıktığını ve tarafsız bir devlet olarak varlığını sürdüreceğini ilan etmiştir. Nagy 2 Kasım'da BM'ye gönderdiği mektupta Macaristan'ın tarafsızlığının BM tarafından garanti edilmesini talep etmiştir⁴⁹. SSCB Budapeşte Büyükelçisi Yuri Andropov, 2 Kasım'da Sovyet birliklerinin Macaristan'dan çekilmesi için tarih belirlenmesine yönelik görüşmelerin başlamasını kabul etmiştir. Savunma bakanı olarak atanan Pal Maleter 3 Kasım'da başlayan müzakerelerde Macar delegasyonunun başkanlığını yapmış ve iyi niyet göstergesi olarak Macar tank birliklerinin kışlalara çekilmesi emrini vermiştir. Müzakerelerin sürdüğü esnada 4 Ekim'in ilk saatlerinde Pal Maleter ve Macar delegasyonu Sovyet gizli polisi tarafından tutuklanmış ve Sovyet birlikleri Budapeşte'ye yönelik operasyonlarına başlamışlardır⁵⁰. Sovyet zırlıları şehre girerken Macar ordusu direniş göstermemiştir. Nagy, 4 Ekim'in sabah saatlerinde Yugoslavya Budapeşte Elçiliğine sığınmasına rağmen birkaç hafta sonra tutuklanmış ve 17 Haziran 1958'de Pal Maleter ile birlikte idam edilmiştir⁵¹. Aynı gün içerisinde Sovyet birlikleri Budapeşte'de kanlı çatışmalar sonucu direnişçileri öldürürken Janos Kadar, kendi liderliğinde yeni bir hükümetin kurulduğunu açıklamıştır.

Birleşmiş Milletler 29 Ekim'de başlayan Süveyş krizine yönelik yoğun mesai harcarken BMGK 4 Kasım'da Macaristan'daki durumu görüşmek için toplanmış, Sovyet birliklerinin Macaristan'dan çekilmesini öngören karar tasarısı SSCB'nin vetosu sebebiyle yürürlüğe girmemiştir ve BMGK, konunun Genel Kurulda görüşülüp Macaristan'a tavsiyelerde bulunulmasına karar vermiştir⁵².

⁴⁸ Declaration by the Soviet Government.

⁴⁹ Armaoğlu, 2020: 365.

⁵⁰ Historigraph 2018.

⁵¹ Armaoğlu, 2020: 365; Historigraph 2018.

⁵² Kissinger, 2018: 541; United Nations Security Council 1956, Resolution 120.

Akis 27 Ekim'de yayınlanan bir önceki sayısından 3 Kasım'da yayınlanan 130. sayısına kadar Macaristan'da yaşanan olaylara “Macaristan” başlığı altında yer vermiştir. Ayrıca Metin Toker “Ekmekten ve Her Şeyden Evvel Hürriyet” başlığıyla Macaristan ayaklanmasını ideolojik bir perspektiften ele almış ve bu olayın temelde bir özgürlük istemi kaynaklı hareket olduğuna değinmiştir. Yazısında Macar göstericilerin “16 Nokta”nın her şeyden önce özgürlük ve demokrasi isteğine vurgu yapmıştır. Komünizm ve baskı rejimiyle yönetilen ülkelerin eninde sonunda özgür bir yaşama kavuşacağına engellenemeyeceğini ve bu yönetimlerin gelecek yıllarda sona ereceğini belirtmiştir. Toker bu tespitiyle beraber yaklaşık kırk yıl sonrası için geçerli olacak tutarlı bir analiz yapmıştır. Ayrıca Türk halkının, Macar halk hareketine sıcak baktığını ve manevi destek verdiğini de yazısının son paragrafında belirtmiştir⁵³.

Budapeşte'de başlayan ayaklanmalara değinmeden önce, Macaristan'ın eski başbakanları hakkında bilgiler verilmiş ve Gerö, milliyetçi konuşmalarının yanında daha çok bir komünizm yanlısı olarak nitelendirilmiştir. Ayaklanmanın ardından başbakanlığa getirilen Nagy'nin önceki başbakanlara göre daha ılımlı ve sağ eğilimli politikalar izlediği ifade edilerek yine de ayaklanma sırasında ilk olarak Ruslardan destek istediğine değinilmiştir. Nagy ve Gomulka'nın benzerliğine değinilen “Macaristan” başlıklı yazıda ayrıca Macar ayaklanmasının da Polonya olaylarıyla benzerlik gösterdiği belirtilmiştir. Macar ayaklanmasının Batı kamuoyunda iyimser olarak karşılandığı ve bu ülkelerin batı demokrasisine evrildiği düşüncesinin uyanmasının olayların gerçek yüzünü yansıtmadığına dair eleştiriler de yer almıştır⁵⁴.

1956 Macar ayaklanmasının *Akis* dergisindeki yansımaları incelenirken en dikkat çekici noktalardan biri, derginin 3 Kasım sayısından itibaren olaylar için “ihtilal” kelimesini kullanmasıdır. Macaristan'da vuku bulan gelişmeleri ihtilal olarak değerlendirerek Macar halk hareketini, baskıcı rejime karşı yapılan haklı bir kitlesel hareket olarak nitelendirmiş ve bu harekete bir meşruiyet kazandırmıştır. Sovyetler Birliği'nin uydusu olan Macaristan'da meydana gelen bu kitlesel hareketi ihtilal olarak ele alması, *Akis'in* Soğuk Savaş'ta Batı yanlısı bir yayın politikası izlemesi ve Sovyet komünizmine karşı sert eleştirilerde bulunması ile paralellik göstermektedir.

⁵³ Toker, 1956: 5.

⁵⁴ *Akis*, 3 Kasım 1956, 17-18.

10 Kasım'da yayınlanan 131. sayıda ilk sayfada yer alan “Kendi Aramızda” bölümü Macaristan'a ayrılmış ve tüm yazarlar Macaristan'daki olaylara ilişkin ortak görüşlerini bildirmişlerdir. Macar ayaklanmasına karşı tüm devletlerin ve dünya kamuoyunun kayıtsız kaldığı vurgulanarak, devletlerin pasif tutumları eleştirilmiştir. *Akis* imzasıyla yayınlanan bu yazıda, Macar ayaklanmasıyla aynı zamanda cereyan eden İngiltere ve Fransa'nın Süveyş Kanalı harekâtının, Macar ayaklanmasına Batı'dan tepki verilmemesine neden olduğu çıkarımı yapılmıştır. Kanal harekâtının sömürgeci bir amaç uğruna yapılırken demokratikleşme ve özgürlük amacıyla başlayan Macar halk hareketinin desteklenmemesi sert bir şekilde eleştirilmiştir. Macar ayaklanmasına kayıtsız kalınmasının ve destek verilmemesinin sonucunda ayaklanmanın Sovyetler tarafından sert bir şekilde bastırılmasının, komünizme karşı dış politikalarını şekillendiren devletlerin savundukları ideolojiye ters düştüğü vurgulanmıştır. Batılı devletlerin Sovyetlerin sert baskısına tepkisiz kalmalarının ve demokratik emeller taşıyan Macar halk hareketine destek vermemelerinin; Asya, Güney Amerika ve Afrika devletlerindeki baskı rejimleri için cesaretlendirici bir etki yaratacağı ifade edilmiştir. Macaristan'daki durumun diğer komünizm veya diktatörlükle yönetilen devletlerdeki özgürlük hareketlerinin ortaya çıkışında olumsuz etki yaratacağı da belirtilmiştir. Yine Mussolini dönemi örnek gösterilerek, diktatörlük rejimlerinin hürriyetle sonuçlanacağına dair çıkarımlar yapılmış ve Macar ayaklanması demokratik ve çağdaş dünya düzeninin oluşması yolunda önemli bir olay olarak yüceltilmiştir⁵⁵.

10 Kasım 1956'da yayınlanan "İnsanlara ve Pirzolalara Dair" başlıklı yazısında Metin Toker, Macaristan ayaklanmasını kişisel fikirleri doğrultusunda benzetmelerle ele almıştır. Macar hareketinin bastırılmasının sonucunda bu eylemin ilerleyen dönemlerde Sovyetler Birliği için zarara neden olacağını belirterek yapılanları Macar demokrasisi için önemli bir adım fakat Sovyetler Birliği için zararlı bir etken olarak değerlendirmiştir⁵⁶.

131. sayısında Macaristan'a geniş yer ayıran *Akis* dergisi, Türk kamuoyunun Macarlara desteğini hatırlatmıştır. Macar ayaklanmasında toplumun Sovyetler Birliği'ne karşı milliyetçilik ve hürriyet istemiyle ayaklanmasının temel gerekçelerine değinilmiş, olayların gelişim süreci hakkında detaylı bilgiler verilirken ayaklanmaların sadece Rusların aleyhinde ortaya çıkmadığı; ideolojik olarak komünizme ve diktatörlük rejimine karşı ayaklandığına özellikle vurgu yapılmıştır. İmre Nagy “istenilen adam”; Janos Kadar “hıyanet”; Erno Gerö “defol” kelimeleri ile nitelendirilmiş ve Macar liderlerin halk nazarında nasıl bir imaja sahip

⁵⁵ *Akis*, 10 Kasım 1956, 3.

⁵⁶ Toker, 1956: 5.

oldukları üzerinde durulmuştur⁵⁷. Macaristan'da sosyalist sistemin tesisi sonucunda dini özgürlüklerin kısıtlanması ve komünizm baskısı sonucu yargılanan Kardinal Joseph Mindszenty'nin 1949'dan itibaren yaşadıkları ve görüşleri anlatılarak, Sovyetlerin dine karşı yaklaşımı ve anti demokratik uygulamaları Kardinal üzerinden eleştirilmiştir⁵⁸.

Akis, SSCB'nin Macaristan ayaklanması sürecinde uluslararası kamuoyunun ve devletlerin dikkatlerini aynı süre zarfında Mısır'da gerçekleşen Süveyş krizine vermelerini, uydularındaki sorunları dünyanın tepkisini çekmeden çözmek için bir fırsat olarak kullandığını belirtmiştir⁵⁹:

“Moskova, Orta Doğuda ateşin kesilmesini istemiyordu. Zira ateş orada kesildiği takdirde bütün nazarların vahşice hareketlerin cereyan ettiği Macaristana çevrileceği muhakkaktı.”

Batı bloğu devletlerinin Macaristan olaylarına kayıtsız kalışı ve BM'nin Macaristan'a yönelik etkili bir adım atmaması ise “Kahraman Macarlar dünya sulhu uğruna kurban edildiler.” şeklinde eleştirilmiştir⁶⁰.

Akis, Macaristan ayaklanmasının kanlı bir şekilde bastırılmasının ardından DP hükümeti ve CHP'nin Macaristan hakkında sessiz kalmalarına tepki göstermiş, Hürriyet Partisinin (HP) ise Macar halkını grup toplantısının ardından anmasını “yerinde bir hareket” olarak yorumlamıştır⁶¹.

2 Kasım'da Nagy hükümetinin Birleşmiş Milletler Macaristan delegesi olarak ABD'ye giden ve Macaristan'ın durumuna uluslararası arenada çözüm arayan Anna Kethly'nin faaliyetlerine yer verilmiştir. BM'de Macaristan hakkında hala somut bir kararın verilmemesi, *Akis'in* her geçen hafta BM'ye daha sert eleştirilerde bulunmasına neden olmuştur. BM Hindistan delegesi Krişna Menon'u Sovyetlerin avukatı olarak nitelendiren *Akis*, Hindistan'ın “Barış İçinde Bir Arada Yaşama”nın beş temel prensibinden biri olan devletlerin iç işlerine karışmama ilkesine aykırı bir tutum sergilediğini ifade etmiştir. *Akis'te* yer alan bilgiler,

⁵⁷ *Akis*, 10 Kasım 1956, 8-13.

⁵⁸ *Akis*, 10 Kasım 1956, 11.

⁵⁹ *Akis*, 17 Kasım 1956, 11.

⁶⁰ *Akis*, 17 Kasım 1956, 15.

⁶¹ *Akis*, 24 Kasım 1956, 6.

Asya'da komünist Çin Halk Cumhuriyeti ve SSCB ile Hindistan'ın yakınlaşmasının da Macaristan olaylarında kendini gösterdiğini ifade etmektedir⁶².

Macar ayaklanmasının ardından bir ay geçmişken *Akis*, Macaristan hadiselerini daha genel bir perspektiften ele almaya yönelmiştir. Aralık itibarıyla olaylara ilişkin yapılan yargılamalar, genel grevler, “dünyanın Macaristan'a gereken yardımı göstermemesi” ve Macar halkının “kahramanca” mücadelesi yazıların temel konuları olmuştur. *Akis'in* 154. sayısının “Kendi Aramızda” bölümünde yer alan Nedim Şükür imzalı yazıda, İngiltere'nin sömürgeci bir tavırla Mısır'ı işgali ve Batı'nın Macaristan'daki katliama seyirci kalması eleştirilmiştir. İngiltere Başbakanı Anthony Eden'in emperyalist çıkarlar uğruna Doğu Avrupa'daki kanlı olaylara sessiz kalması yerilmiştir⁶³.

İngiltere ve Fransa'nın Süveyş politikası *Akis'te* sömürgecilik olarak nitelendirilmiştir. Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) müttefiki olan iki devlet hakkında ciddi eleştirilere yer verilmesi, bu dönemde ABD basınında da bu müttefiklere karşı aynı eleştirilerin yapılmasıyla paraleldir. *Akis'in* Süveyş konusu bağlamındaki tutumu, Batı ile uyumluluktan ziyade Amerikan dış politikası ile uyumlu bir yayın çerçevesi izlendiğini göstermiştir. Zira ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower, 31 Ekim'de Süveyş krizine yönelik verdiği demeçte Süveyş'te meydana gelen olayları şu şekilde değerlendirmiştir⁶⁴:

“Bu devletlerin her birinin, böyle kararlar almaya ve hareket etmeye hakları olduğu gibi, bizim de eğer mantığımız bunu emrediyorsa kabul etmeme hakkımız vardır. Bu eylemlerin hatalı olduğuna inanıyoruz. Çünkü uluslararası anlaşmazlıkların çözülmesi için kuvvet kullanılmasının akıllıca ve doğru bir araç olduğunu kabul etmiyoruz.”

Akis de Amerikan yönetiminin görüşlerine paralel olarak Süveyş krizinde benzer bir yaklaşım sergilemiştir. *Akis'in* 1 Aralık sayısında, Polonya'nın Varşova Paktına sadık kalmasına karşın Macaristan'ın pakttan ayrılma isteğinin 4 Kasım'daki sert müdahaleye zemin hazırladığı çıkarımı yapılmıştır. Sovyetler Birliği'nin ayaklanmayı bastırması, “Rusya'nın giriştiği amansız terör” olarak nitelendirilmiştir. Macar halk hareketi hakkında umut verici gelişmeler olduğu aktararak grevler ve protestolarla Kadar hükümetine ve Sovyetlere karşı

⁶² *Akis*, 24 Kasım 1956, 17-18.

⁶³ *Akis*, 1 Aralık 1956, 3.

⁶⁴ Kissinger, 2018: 521; Eisenhower, 1956.

tepkilerin devam ettiği belirtilmiştir⁶⁵. Umut verici ifadeler kullanılarak Türk halkının Macaristan'a yönelik olumlu yaklaşımının ve ilgisinin diri tutulması adına çaba harcanmıştır.

Aralık ayının diğer sayıları incelendiğinde Macar ayaklanmasının diğer ülkelerdeki yansımalarına değinildiği görülmektedir. İspanya'da Macarlara destek mitingi düzenlenmesinin İspanyol diktatör Francisco Franco iktidarında endişe yarattığı, Amerikan gazetelerinde Macar “ihtilalci”lerinin kahramanlaştırıldığı okuyuculara aktarılmıştır⁶⁶. Rus gençleri ve aydınlarının da bu ayaklanmaya karşı alınan tedbirleri onaylamadıklarına yer verilmiş, BM'nin Macaristan'a bir soruşturma heyeti gönderilmesini istediği fakat Kadar hükümetinin bu isteğe olumlu yaklaşmadığına değinilmiştir⁶⁷. Ayrıca Macar kadınlarının da mücadelede yer aldığı, Macar halkının topyekûn Sovyetlere karşı birlik içinde olduğu vurgulanmış, Macar kadınları direnişçiler gibi kahramanlaştırılmıştır⁶⁸. *Akis* 15 Aralık 1956 sayısında yapılan uydu devletler üzerine genel bir değerlendirmeye Doğu bloğundaki güncel konjonktürü özetlemiştir⁶⁹:

“Macaristanı çizme altında tutuyor ve Gomulkanın sırtını okşuyorlardı.”

Macaristan'a yönelik Sovyet baskısını eleştiren *Akis* aynı sayısında Macar toplumu içinde direniş için hala umutlu ve kararlı bir kesim olduğunu ve bu kesimin Sovyet baskısına karşı eylem yapacağına yer vermiştir⁷⁰. Kadar hakkında sert ifadeler kullanılarak “ipleri Ruslar tarafından çekilen aciz bir kukla” tanımlaması yapılmıştır. Kadar'ın Birleşmiş Milletler temsilcilerinin Macaristan'a gelmelerini engellemesine karşı Macaristan'da bulunan tarafsız devletlerin elçiliklerinin temsilcilerinden oluşan bir Birleşmiş Milletler heyeti kurulması yönünde fikir beyan edilerek, Macaristan'daki duruma uluslararası diplomatik bir çözüm formülü getirilmiştir. Böylece dünya kamuoyunun Macaristan'daki durumu tarafsız değerlendirmeye gözlemleyebileceği ve “kukla” Kadar hükümetinin “kahraman Macar halkına reva gördüğü zulme” devam edemeyeceği fikri ortaya atılmıştır⁷¹.

Akis, 1957 yılında Macaristan ayaklanması ve ardından yaşanan gelişmelere daha az yer vermeye başlamıştır. Macaristan'da Kadar hükümeti tarafından hukuksuz tutuklamalar ve

⁶⁵ *Akis*, 1 Aralık 1956, 19.

⁶⁶ *Akis*, 8 Aralık 1956, 18-19.

⁶⁷ *Akis*, 15 Aralık 1956, 15.

⁶⁸ *Akis*, 8 Aralık 1956, 19.

⁶⁹ *Akis*, 15 Aralık 1956, 15.

⁷⁰ *Akis*, 15 Aralık 1956, 17.

⁷¹ *Akis*, 29 Aralık 1956, 15-16.

yargılamalar yapıldığına ve Macaristan'daki siyasi baskıların arttığına yer verilmiştir⁷². *Akis*'te yer alan haberler ışığında Macaristan'da Rakosi dönemi baskı rejiminin yeniden tesis edildiği anlaşılmaktadır. Macaristan'da gazetecilerin halka gözdağı verilmesi amacıyla tutuklanmalarına karşın Macar hâkimlerinin hükümetin hukuka aykırı ve anti demokratik isteklerini uygulamayacakları aktarılmıştır⁷³. Şubat ayında da Macaristan'da devam eden kitlesel tutuklamaları sayfalarına taşıyan *Akis*, “Macar İhtilalcileri”nin tutuklamalara karşı kahramanca özgürlük isteklerinden vazgeçemediklerini belirtmiştir. Macaristan'daki baskılara yönelik “*17 bin hürriyetçi gencin zindanlarda çürümesinin bedeli olan bir iktidar ne Kadar'a ne de Macaristan'a bir hayır getiremezdi.*” yorumu yapılmıştır ve tutuklamaların ülkenin geleceğinde olumsuz tesirler bırakacağı ifade edilmiştir⁷⁴. 2 Mart 1957 tarihli *Akis* dergisinde de “İhtilalciler mahkemede” alt başlığıyla yargılamalar hakkında bilgi verilmiş ve Kadar hükümetinin, Macar halkını ve dünya kamuoyunu adil bir yargılama yapıldığına inandırma gayreti içinde olduğu aktarılmıştır⁷⁵.

Protestoların başlangıcından itibaren altı ay geçmesine rağmen halen BM'nin Macaristan için gerekli aksiyonu almadığı 23 Mart 1957 tarihli sayıda yer almıştır ve Macaristan'ın özgür devletler tarafından yalnız bırakıldığı, “*Birleşmiş Milletler, Macar meselesini gündeminde bırakarak dağılmıştı. Hür dünyanın, kahraman Macarlar için yapabildiği bundan ibaretti.*” şeklinde eleştirilmiştir⁷⁶.

15 Mart 1848'de popülerliği Avrupa'da giderek artan milliyetçilik akımı, özgürlük ve bağımsızlık istemiyle Macar halkının Avusturya İmparatorluğu'na karşı ayaklanmasına neden olmuştur. Bağımsızlık istemiyle başlayan Macar halk hareketi Avusturya ve Rus Çarlığı tarafından bastırılmasına rağmen 15 Mart, Macar halkı için bir milli bayram olarak tarihe geçmiştir. 15 Mart 1848 tarihinin temsil ettiği değerler, 23 Ekim 1956 tarihinde Macar halkı tarafından yüz sekiz yıl sonra bu sefer komünist baskı rejiminden talep edilmiştir. 15 Mart, Kadar hükümetinde bir korku yaratmış ve Macar hükümeti ayaklanmaların yaşanabileceği tehlikesiyle güvenlik tedbirlerini sıkılaştırmıştır. *Akis* dergisi 150. sayısında, “*Macar gençliği nehir gibi akan kana ve tıklım tıklım dolu zindanlara rağmen korku hissine yabancıydı*” ifadesiyle Macar halkının 1848'deki gibi coşkulu bir hareketle özgürlük ve bağımsızlık

⁷² *Akis*, 26 Ocak 1957, 14.

⁷³ *Akis*, 2 Şubat 1957, 20.

⁷⁴ *Akis*, 9 Şubat 1957, 19.

⁷⁵ *Akis*, 2 Mart 1957, 17.

⁷⁶ *Akis*, 23 Mart 1957, 16.

isteğiyle kahramanca hareket ettiğine vurgu yapmıştır⁷⁷. 15 Mart öncesinde Kadar hükümetinin Gerö ve Rakosi'ye karşı iade-i itibar hareketinin Sovyetler Birliği'nde Kruşçev'in Stalin'in kişiliğine karşı başlattığı yumuşama ile paralel olduğu belirtilmiştir. Kadar'ın gerçekleştireceği Moskova ziyaretinin, Macar halkının dizginlenmesi amacıyla Ruslardan direktif alınacağı yönünde değerlendirmesi yapılmış ve Sovyetler Birliği'nin kuklası tabiriyle Kadar'a yönelik eleştirilere devam edilmiştir. Ayrıca Gerö ve Rakosi'nin Moskova'ya daha sadık katı komünistler olduğu hatırlatılarak bu isimlerin Macaristan'ın yönetimine yeniden getirilebilme olasılığı işlenmiştir⁷⁸. Bu ihtimalle birlikte Macaristan'ın yönetiminde eski Stalinist baskı yönetimine dönülerek Macar halkının ekonomik ve sosyal durumunun daha da kötüleşebileceği değerlendirilmiştir.

SONUÇ

23 Ekim 1956'da başlayan Macar ayaklanmasının temelleri II. Dünya Savaşı'nın ardından ülkede artan komünizm yanlısı baskı rejiminde yatmaktadır. Macaristan'ın siyaseti, ekonomisi ve toplumunda artan komünist baskılar; halkın yaşam koşullarının giderek kötüleşmesine, özgür ve demokratik bir toplumsal düzenin ülkede yaşayamamasına neden olmuştur. Hem SSCB'nin Kolektif Liderlik yönetimiyle birlikte Stalin yanlısı Rakosi hükümetinin değiştirilmesi hem de 1953 – 1955 yılları arasında İmre Nagy'nin başbakanlığı döneminde yumuşatılmış bir komünizm, halkın taleplerinin belli bir bölümünün karşılanmasına katkı sağlamasına rağmen var olan mevcut sorunlara tamamen bir çözüm bulamamıştır. 1953'ten itibaren uydu devletlerde baş gösteren ekonomi kaynaklı protestolar giderek halkların komünizm karşıtı, özgürlükçü bir yönetim isteğini güçlendirmiştir. Bu doğrultuda Çekoslovakya, Doğu Almanya ve Polonya'da başlayan halk ayaklanmaları Macaristan'da da tesirini göstermiş ve Macar halkı özgürlük ve bağımsızlık isteğiyle Sovyetler Birliği ve Sovyet güdümündeki Macar hükümetine karşı ayaklanmıştır.

1956 Macar ayaklanmasına *Akis* dergisinin 20 Ekim 1956 ve 5 Ocak 1957 tarihleri arasında yayınlanan on iki sayısının tümünde yer verilmiştir. 23 Ekim – 4 Kasım 1956 tarihleri arasında gerçekleşen Macar ayaklanması sürecinde siyasi ve toplumsal olaylara geniş yer verilmiş, ayaklanmanın ardında yatan nedenler belirtilerek okuyucular Doğu Avrupa'da meydana gelen ve Doğu bloğunda çatlak yaratan bu önemli olayla ilgili bilgilendirilmiştir. Batı bloğu devletlerinin savundukları değerlere ve özgürlük istemiyle ayaklanan Macar

⁷⁷ Akis, 23 Mart 1957, 15.

⁷⁸ Akis, 23 Mart 1957, 15.

halkına karşı saldırılmasına sessiz kalmaları, *Akis* tarafından birçok kez eleştirilmiştir. Metin Toker, kaleme aldığı yazılarda Macaristan'da meydana gelen olayları kendi bakış açısından ele almış ve Sovyetler Birliği'nde yaşanacak çözülmeyi öngörmüştür. Macar ayaklanmasıyla aynı günlerde meydana gelen Süveyş krizinin dünyanın gündeminde odak noktasıyken Macaristan hakkında Birleşmiş Milletler ve Batı bloğu devletlerinin pasif bir tutum sergilemesinin özgürlük isteyen Macar halkını hayal kırıklığına uğrattığı hatırlatılmıştır. Batılı devletlerin yanında DP hükümetinin ve CHP'nin de konuya karşı sessiz kalması eleştirilmiştir. Kızıl Ordu'nun kanlı müdahalesi bir terör olarak nitelendirilirken Sovyetler Birliği Macaristan'da katliam yapmakla suçlanmıştır.

Macar halkının özgürlük mücadelesi her sayıda kahramanlaştırılırken Macaristan'da yaşananlar bir ihtilal olarak nitelendirilmiş ve bu hareketin meşru olduğu vurgulanmıştır. *Akis* dergisi Macar ayaklanmasını Türkiye'nin ve Batı bloğunun Soğuk Savaş dış politikası dinamikleri çerçevesinde ele alarak başta komünizm olmak üzere Sovyetler Birliği'nin baskıcı aksiyonlarına yönelik ağır eleştiriler yöneltmiştir. Macar halkının maruz kaldığı şiddet ve baskı; özgürlük, demokrasi ve bağımsızlık gibi Batı değerlerinin yüceltilmesi ve önemlerinin hatırlatılması için bir örnek olarak *Akis* dergisinde yer almıştır. Sovyetler Birliği tarafından ayaklanmanın bastırılmasının ardından yayınlanan sayılarda Macaristan'da yapılan hukuk dışı yargılamalar, Macar halkının devam eden protesto ve grev hareketleri, Kadar hükümetinin baskı politikaları hakkında yazılara yer verilerek Macar halkının mücadelesi desteklenmiş ve Türk kamuoyunda Macaristan'da umut verici gelişmelerin olduğu izlenimi uyandırılmıştır. Soğuk Savaş bağlamında Macaristan'da yaşanan hadiselerin Doğu bloğu için kötü bir gidişat ortaya çıkardığı üstü kapalı olarak vurgulanmış ve Macar ayaklanması bu kötü gidişatın ana etkeni olarak belirtilmiştir.

KAYNAKÇA

Akis, 10 Temmuz 1954, “Kendi Aramızda”, s.3.

Akis, 13 Kasım 1954, “Demokrasi”, ss.7-9.

Akis, 20 Ekim 1956, “Yeni Gelişmeler”, s.24.

Akis, 27 Ekim 1956, “Polonya”, ss.18-19.

Akis, 3 Kasım 1956, “Macaristan”, ss.17-18.

Akis, 10 Kasım 1956, “Kardinal Mindszenty”, s.11.

Akis, 10 Kasım 1956, “Kendi Aramızda”, s.3.

Akis, 10 Kasım 1956, “Macaristan”, ss.8-13.

Akis, 17 Kasım 1956, “Macaristan”, ss.14-16.

Akis, 17 Kasım 1956, “Süveyş”, ss.11-14.

Akis, 24 Kasım 1956, “Birleşmiş Milletler”, ss.17-18.

Akis, 24 Kasım 1956, “Hür. P.”, ss.4-6.

Akis, 1 Aralık 1956, “Demir Perde”, ss.17-19.

Akis, 1 Aralık 1956, “Kendi Aramızda”, s.3.

Akis, 8 Aralık 1956, “İspanya”, ss.18-19.

Akis, 8 Aralık 1956, “Macaristan”, s.19.

Akis, 8 Aralık 1956, “Yugoslavya”, s.18.

Akis, 15 Aralık 1956, “Macaristan”, s.17.

Akis, 15 Aralık 1956, “Sovyet Rusya”, s.15.

Akis, 15 Aralık 1956, “Yugoslavya”, ss.15-16.

Akis, 29 Aralık 1956, “Macaristan”, ss.15-16.

Akis, 26 Ocak 1957, “Demir Perde”, ss.14-15.

Akis, 2 Şubat 1957, “Macaristan”, s.20.

Akis, 9 Şubat 1957, “Macaristan”, s.19.

Akis, 2 Mart 1957, “Macaristan”, s.17.

Akis, 23 Mart 1957, “Macaristan”, ss.15-16.

Armaoğlu, F. 2020. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi: (1914 – 1995)* (28. Baskı). İstanbul: Kronik Kitap.

Bekcan, U. 2019. “Sovyet Penceresinden 1956 Macar Ayaklanması: Batı Destekli Bir Karşıdevrim Girişimi”, *Social Sciences Research Journal* 8(1), 15-23.

Çalik, F. 2013. *Türkiye-Macaristan İlişkileri (1939-1989)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıktı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelebi, O. 2017. “Gazeteciliğe Adanmış Bir Ömür: Metin Toker”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 13(26), 91-124.

- Declaration by the Soviet Government (Moscow, 30 October 1956). https://www.cvce.eu/en/obj/declaration_by_the_soviet_government_moscow_30_october_1956-en-0876cc2c-5d0c-414f-8a18-966b8350d514.html. [Declaration by the Soviet Government \(Moscow, 30 October 1956\) - CVCE Website](#) (Erişim Tarihi: 07.07.2015).
- Dündar, C. 2003. “Metin Toker'in büyük sırrını çözdüm!” *Milliyet* 20 Temmuz 2003. <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/can-dundar/metin-tokerin-buyuk-sirrini-cozdum-316463> [Metin Toker'in büyük sırrını çözdüm! - Can Dündar \(milliyet.com.tr\)](#) (Erişim Tarihi: 28.05.2021).
- Eisenhower, D. D. 1956. Radio and Television Report to the American People on the Developments in Eastern Europe and the Middle East. The American Presidency Project (1956, Ekim 31). <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/radio-and-television-report-the-american-people-the-developments-eastern-europe-and-the> (Erişim Tarihi: 29.05.2021).
- Historigraph 2018. Hungarian Revolution 1956: Every Day [Video] (2018, Mart 21). <https://www.youtube.com/watch?v=EqImvCnO15w>. (Erişim Tarihi: 28.05.2021).
- Kip, M. 2016. *SSCB'nin Doğu Avrupa (Macaristan ve Çekoslovakya) Müdahaleleri ve Türk Kamuoyu* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Kissinger, H. 2018. *Diplomasi* (İbrahim H. Kurt Çev.) (17. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Matiç, U. 2017. “Demokrat Parti Dış Politikasına Akis Dergisi'nin Yaklaşımı (1954-1958)”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2(2), 664-679.
- Önder, M. 2014. “1960 Darbesi Sürecinde Akis Dergisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 14(28), 283-306.
- The 1956. Hungarian Revolution: 16 points. http://www.americanhungarianfederation.org/news_1956_16Points.html. (Erişim Tarihi: 28.05.2021).
- Toker, M. 1956. “Ekmekten ve Her Şeyden Evvel Hürriyet”, *Akis* (3 Kasım 1956), s. 5.
- Toker, M. 1956. “İnsanlara ve Pirzolalara Dair”, *Akis* (10 Kasım 1956), s. 5.
- Trory, E. 2015. *Macaristan 1919 ve 1956* (Özgür Balkılıç Çev.). İstanbul: Yazılama Yayınları.
- United Nations Security Council 1956. Resolution 120 (1956). <https://digitallibrary.un.org/record/112089> [Resolution 120 \(1956\) / \(un.org\)](#) (Erişim Tarihi: 28.05.2021).
- Uslu, A. “Ellinci Yıldönümünde 1956 Macar Devrimi”, *Devrimci Markizm* 131-154.
- Yağcı Aksel, S. C. 2014. “Türk Basınında 1956 Macar İhtilali: Hürriyet, Cumhuriyet, Ulus ve Zafer'de Haber Sunumuna İlişkin Uzlaşma ve Ayrışmalar”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 39, 90-112.
- Yılmaz, R. K. 1997. *Hungary and its Relations with Turkey in the Post-Cold War Era* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yusuf Ziya Ademhan <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ademhan-yusuf-ziya> [Yusuf Ziya Ademhan \(yesevi.edu.tr\)](#) (Erişim Tarihi: 28.05.2021).
- Zoltan Tildy. <https://www.britannica.com/biography/Zoltan-Tildy/additional-info#history> [Zoltán Tildy | Britannica](#) (Erişim Tarihi: 28.05.2021).